

■ УДК 130.2+111.32

Г. П. Ковальова, кандидат культурології, Харківська державна академія культури, м. Харків

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ФЕНОМЕНУ ЕСКАПІЗМУ

Розглянуто основні підходи і способи класифікації феномену ескапізму. Акцентується на неоднозначності інтерпретацій ескапізму в гуманітарних науках, які визначають його здебільшого негативно й інструментально: спосіб адаптації, відчуження, соціальна девіація, психічний розлад. Підкреслюються важливість культурологічного дослідження проблеми ескапізму як культурної універсалії, його суперечливість, багатоплановість, соціокультурна зумовленість та поширення завдяки виникненню сучасних способів відтворення нових видів реальності.

Ключові слова: ескапізм, класифікація ескапізму, суб'єктивна реальність, відчуження, культурна універсалія.

Г. П. Ковалёва, кандидат культурологии, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К ПОНИМАНИЮ ФЕНОМЕНА ЭСКАПИЗМА

Рассмотрены основные подходы и способы классификации феномена эскапизма. Акцентируется на неоднозначности интерпретаций эскапизма в гуманитарных науках, которые определяют в основном негативно и инструментально: способ адаптации, отчуждение, социальная девиация, психическое расстройство. Подчеркиваются важность культурологического исследования проблемы эскапизма как культурной универсалии, его противоречивость, многоплановость, социокультурная обусловленность и распространение благодаря появлению современных способов воспроизведения новых видов реальности.

Ключевые слова: эскапизм, классификация эскапизма, субъективная реальность, отчуждение, культурная универсалия.

H. P. Kovaliova, Candidate of Cultural Studies, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

THE MAIN APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PHENOMENON OF ESCAPISM

The basic approaches and ways of classification of the phenomenon of escapism are reviewed. The ambiguity of interpretation of escapism in the humanities is noted. It is determined mostly as negative and instrumental: the way of adaptation, alienation, social deviance, mental disorder. The author emphasizes the importance of exploring the problem of escapism from the point of view of culturology as a

cultural universals, the contradictions and diversity of escapism, its socio-cultural conditioning and its spread owing to the emergence of new types of reality reproduction.

Key words: escapism, classification of escapism, subjective reality, alienation, cultural universals.

Актуальність дослідження феномену ескапізму визначається тенденціями розвитку сучасного світу, які зумовлюють трансформацію традиційних соціокультурних моделей. В умовах становлення інформаційного суспільства та розгортання процесів глобалізації особистість опиняється в ситуації, яка потребує долучення до найрізноманітніших смислів і ціннісних систем. Вона зумовлює варіативність уявлень людини щодо себе самої й навколишнього світу, що ускладнює соціокультурну адаптацію і може призвести до кризи ідентичності, відчуття фрустрації, втечі людини від існуючої реальності й орієнтації на стратегії ескапізму. Існує нагальна необхідність вчасно відреагувати на прояви ескапізму, дослідити його природу, генезис, культурно-історичні передумови виникнення і механізми поширення в культурному просторі. Культурологічна рефлексія покликана виявити сутність ескапізму та відокремити його від зовні подібних, але інших культурних феноменів, виявити форми, контексти і середовища існування, виробити й обґрунтувати підходи до нього як масової тенденції сучасної культури.

Як глобальне явище сучасності ескапізм досліджують західні науковці А. Еванс, І. Ф. Туан, П. Холлендер, Д. Кельнер, К. Гамельтон, Е. Мейл. У працях Еванса і Холлендер розуміння явища ескапізму обмежується уявленням про нього як про «відхилення від норми», в розвідці Туана ідея ескапізму розглядається у зв'язку з парадоксальністю культури як такою. У вітчизняній науковій думці дослідження ескапізму представлені передусім соціально-філософськими (Є. Башарова, М. Греков, Д. Літинська, О. Шапінська) та психологічними (Д. Кутузова) розробками. Кількість публікацій із цієї проблеми свідчить про її значущість, проте дотепер сутність і межі ескапізму визначено нечітко. Навіть поверховий аналіз джерел, у яких наводиться це поняття, дозволяє зрозуміти, що термін «ескапізм» кожен автор використовує по-своєму й у своєму контексті, що свідчить про необхідність виявлення основних підходів до цього явища.

Мета статті — визначити існуючі наукові підходи до розуміння сутності феномену ескапізму, а також підстави і способи його класифікації в сучасному гуманітарному дискурсі.

Поняття «ескапізм» доволі часто використовується як у повсякденній мові, так і науковій літературі, проте як термін, що характеризує сучасний спосіб життя, він є недостатньо вивченим. Слово «ескапізм» походить від англійського дієслова «to escape» — тікати, уникати, рятуватися, вислизати, основою якого є, у свою чергу, старофранцузьке «escharper», сформоване на базі середньовічних латинських складових: «ex» — тобто «з» та «sarra» — «плащ». Імовірно, мається на увазі «звільнитися від одягу», «розкутатися» [9, с. 98].

Поширення терміна «escape» у значенні «втеча» починається на початку 1930-х рр. і пов'язане з літературною критикою, хоча саме поняття «література втечі» («escape literature») та відповідна література виникли значно раніше. До цього саме поняття «escape» у популярному сучасному значенні «втечі від реальності» трапляється нечасто, зокрема, в англійського фантаста, поета й есеїста А. К. Бенсона, котрий у своїй збірці 1915 р. «Escape, and Other Essays» в есе «Escape» пише про нове для його епохи розуміння терміна «втеча» [1].

А. К. Бенсон стверджує, що всі великі історії в літературі стосуються втечі або порятунку. Він наводить приклад Йосифа, Одисея, біблійного блудного сина, навіть Бридкого Каченяти. Історії кохання, на думку Бенсона, також описують «втечі» від стану відсутності любові до її наявності. Так само здійснення самогубства зневіреним героєм у великих трагедіях — це теж утеча і порятунок для персонажа, котрий рятується від негараздів цього світу.

Пошуки щасливого буття за межами життя, тобто все, що пропонують різноманітні релігії — одноманітне і насправді не настільки привабливе, зазначає Бенсон. Усі вони відтворюють картину стабільності, спокою, одноманітності, тоді як головне, чого людина насправді шукає в житті і що змушує її постійно «бігти» — це потяг до різноманітності та бажання «втекти» від смерті. Ми боїмося смерті, оскільки це стан, де всі звичні можливі дії вже є неможливими, там уже нікуди «бігти». Він також зазначає, що прагнення «втечі» закладено в постійній незадоволеності людини своїм буденним буттям, адже, втіливши своє бажання, навіть найзаповітніше, в життя, людина не здатна заспокоїтися, оскільки виникають нові бажання [1].

У 1940–50-ті рр. слово «ескапізм» набуває поширення в політичній, культурній, історичній, мистецтвознавчій і літературній критиці. За рідкісними винятками ескапізм розглядався з негативної точки зору.

Таким винятком стало есе Дж. Р. Р. Толкієна «Про чарівні казки», в якому автор трактує ескапізм як виправданий акт «втечі» від сучасності у світ пригодницької літератури і навіть уважає таку втечу подвигом. Міркування Толкієна охоплюють три моменти такого «визволення»: по-перше, це втеча від потворності сучасної цивілізації, по-друге, від нещастя світу (хвороб, смерті, голоду, спраги) і, по-третє, «Велика Втеча — Утеча від Смерті» [8]. «Втеча від дійсності — одна з основних функцій чарівної казки, і оскільки я схвально ставлюся до всіх її функцій, то, природно, не згоден з тим жалісним і презирливим тоном, яким слово «ескапізм» часто вимовляють... Від того, що часто називають «дійсністю», втеча, що очевидно, є не тільки корисною, але іноді навіть пов'язаною з героїчним вчинком» [8].

Толкієн закликає до повернення в казку як у щось споконвічне, природне, основне, таке, що позбавляється зайвого, надуманого, надмірного, тобто тих вад, які він приписує сучасній йому культурі. Казка допомагає людині подолати несправедливості і нещастя реального світу та задовольнити одвічні прагнення волі й гармонії: «Найдавніше і найглибше бажання людини — здійснити Велику Втечу від реальності, а, значить, від Смерті. У казках є багато прикладів і способів такої втечі — можна сказати, тут наявне істинно ескапістське начало або, я б сказав, прагнення до порятунку» [8]. Але не тільки казка, на думку Толкієна, здатна на це, те саме знаходимо і в неказковій літературі (особливо в науковій фантастиці), а також у наукових і філософських дослідженнях.

Дослідження феномену ескапізму, які мали місце в середині ХХ ст., переважно відбувалися в контексті визначення його протестної сутності та здебільшого обґрунтовувалися положеннями щодо відчуження людини від власного життя. Так, у філософії культури А. Швейцера причини втечі від реальності розглядаються в контексті відчуження людини від культури, коли людина опиняється у ворожих культурі обставинах (вимушена зміна професії, місця проживання, відчуження від природи, виснажлива праця тощо). Засилля матеріального та постійна діяльність призводять до відмирання в людині духовного начала. У результаті постійного перенапруження формується потреба в зовнішній втечі, коли єдино привабливими стають різноманітні способи відволікання від реальності, які не потребують духовного напруження [11]. А. Швейцер стверджував, що зі зниженням культурного рівня мільйонів людей знижується рівень всіх суспільних інститутів, покликаних просвіщати, але вимушених надавати свою продукцію в гранично

доступній формі. Атрофія духовних цінностей викликає глобальні за своїми масштабами наслідки.

Питання відчуження у своїх працях досліджував Е. Фромм, котрий розглядав ескапізм у контексті конфлікту між передчасною інтелектуально-технічною зрілістю сучасної людини та її емоційною відсталістю, прагненням бути незалежною, сильною і почуттям власної безпорадності. Ключ до розгадки феномену ескапізму, на його думку, полягає в невідповідності нескінченності і вічності всесвіту й обмеженим у часі та просторі людським життям. Отже, за своєю суттю ескапізм — це спроба знайти притулок від невідповідності «людина — всесвіт» в альтернативному світі, де діють закони людської уяви, а значить, людина має реальні вплив і вагу. Чим глибше вона усвідомлює цей конфлікт, тим активніше намагається «подовжити» або «збільшити» себе найрізноманітнішими способами. Одним із перших проявів такого прагнення стає міфологізація навколишнього середовища, створення релігій і культів, у яких людині відводиться особливе місце і за допомогою яких вона стає частиною чогось великого й сакрального. Щось подібне відбувається і в процесі творчості та навіть простого мріяння. Іншими спробами вирішення конфлікту стають намагання долучитися до колективу і стати частиною чогось більшого, підпорядкувати собі інших людей, природу, її окремі явища, увійти в історію завдяки великим досягненням або руйнуванням і поширити таким чином свій вплив за межі власного тіла. Однак, здійснивши вибір на користь втечі від себе, людина, хоча і долає почуття своєї слабкості порівняно з величезним потужним зовнішнім світом, але відмовляється від власної цілісності [10, с. 130–132].

Починаючи з 1960-х рр. термін «ескапізм» трапляється в багатьох англійських словниках, де як одне з офіційних значень слова «escape» використовується «втеча від реальності» або подібні визначення. Наприклад, у словнику Webster's New Collegiate (1973 р.) надається наступне визначення: «Ескапізм — буденне відволікання розуму до уявної або розважальної діяльності як втеча від реальності або рутини» [9].

Серед праць, присвячених проблемі ескапізму в цей час, передує слід назвати розвідку Е. Еванса «Це віртуальне життя. Ескапізм і симуляція в нашому медіа-світі» (1966 р.), де автор намагається трактувати сутність ескапізму доволі широко, як різноманітні культурні та психологічні явища й пов'язує його розвиток із поширенням медіакультури: «Коли ми говоримо про «ескапістські» види діяльності, ми можемо зазначити, що деякі з них збігаються зі

звичайними видами діяльності, — прогулянками, приготуванням їжі, сном. Інші є просто відпочинком: читання, прослуховування музики, походи в кіно... Чимало видів діяльності можуть уважатися «ескапістськими» до того часу, поки вони становлять альтернативу звичайному життю. Але водночас є і «непотрібні» види діяльності, серед яких Еванс розглядає телебачення, гумор, комедії, фантастику, комп'ютерні ігри, дозволяють людині відволікатися та звільняти свій розум від щоденної рутинної роботи. Отже, медіасвіт стає ще одним способом відчуження людини від реальності.

Важливе значення для розуміння ескапізму має посмодерністська концепція симуляції і симулякрів. У контексті концепції симулякра Ж. Бодріяра, котрий визначає сучасність як еру гіперреальності та симуляції, людина відчужена від самої реальності, яка підміняється її знаками. У гіперреальності вже неможливо розрізнити реальне й уявне, в ній розмиті межі раніше протилежних полюсів у всіх сферах життя [6]. У разі втрати почуття реальності ескапізм як вихід у гіперреальність стає типовим і повсякденним способом існування.

Більшість сучасних досліджень ескапізму розглядають зазначений феномен як відчуження, форми втечі від повсякденної реальності та світогляд або стиль життя, що підміняє реальні відносини з уявним світом [5].

Таким чином, праці, присвячені ескапізму, майже завжди мають негативну конотацію, припускаючи, що «втікачі» нещасні у своїй нездатності примиритися з реальним світом та перебувають у ситуації внутрішнього чи зовнішнього особистого конфлікту, який призводить до деконструкції буттєвого простору. Однак у всі часи спостерігалось бажання людства уникнути дійсності, вигадати альтернативу існуючій реальності і жити в самостійно створеному світі. Для теоретичного осмислення цього факту актуальним є дослідження відомого, оригінально мислячого географа І. Ф. Туана, котрий у своїй праці «Ескапізм» (1998 р.) розглядає його як невід'ємну складову людського буття і надає надзвичайно широке тлумачення ескапізму як атрибутивному компоненту культури, яка сама може характеризуватися як глобальний ескапізм — вихід із природного буття. Будучи географом, Туан досліджує переміщення людини в аспекті її втечі від природи. «Людська істота, — говорить він, — це тварина, яка від народження не сприймає реальність такою, якою вона є». А «культура — це спосіб утекти від нашої тваринної сутності... Міста «скляних веж» рятують від природи,

релігії заспокоюють у думках про смерть, сучасні магазини і торгові центри з їх чудовими барвистими пірамідами товарів обіцяють вічний достаток» [3, р. 80].

Нині існують кілька класифікацій ескапізму, однак єдиної і загальноновизнаної немає. Є. Труфанова розрізняє ескапізм «м'який» і «жорсткий»: перший являє собою «діяльність, що призводить до відходу від запропонованої соціальної активності», другий проявляється в повній утечі особистості в «інший світ» [9].

Н. Алієва, Є. Некрасова вибудовують класифікацію на основі розрізнення видів ескапізму: фізичний (утеча людини з міста в тишу і спокій природи), віртуальний (утеча з реальності у віртуальний світ інтернету і мережевих спільнот, комп'ютерних ігор), робочий (занурення в роботу з метою побудови кар'єри та заробляння грошей), творчий (утеча у світ мистецтва), психотропний або наркотичний (алкоголізм, наркоманія), релігійний (міфологія і релігія). Автори зазначають, що в усіх випадках ескапістська діяльність і свідомість формують нову ідентичність і Я-образи, а отже, ескапізм надає можливості самореалізації тим, хто відчуває її брак у повсякденному житті [4].

Д. Літинська виокремлює ескапізм інструментальний (служить для адаптації людини в соціумі) й екзистенціальний (виявляє себе в усвідомленому розриві зв'язків з іншими і світом у ситуації втрати смислів) [7, с. 308].

Є. Башарова розглядає активний, пасивний та компенсаторний ескапізм. На її думку, ескапізм — це не тільки і не стільки втеча, скільки спосіб переосмислення картини світу, усвідомлена діяльність, спрямована на створення нової суб'єктивної реальності. Така діяльність актуалізується внаслідок когнітивного дисонансу — протиріччя в системі знань, переконань, вірувань, емоційних реакцій, і є інструментом у досягненні консонансу [5, с. 73–74]. Активний ескапізм вона розуміє як зовнішній стосовно індивіда. Спрямований назовні, на певну соціальну групу, він передбачає поширення нових смислів з метою створення нової суб'єктивної реальності. Пасивний ескапізм розуміється як внутрішній, спрямований усередину, на самого індивіда. У цьому разі індивід прагне створити нову реальність для себе, не претендуючи на її поширення в межах суспільства або групи. Суспільством або групою такий ескапізм сприймається як пасивна діяльність.

Компенсаторний ескапізм тісно пов'язаний зі зняттям психологічного напруження. Під час спроб придушення дисонансу індивід може використовувати практики пасивного й активного ескапізму,

однак якщо фактори, що призводять до дисонансу, не будуть виявлені, консонансу не відбудеться [5].

Як свідчить аналіз, більшість визначень ескапізму та його класифікацій зводяться до того, що людина в ситуації стресу, кризи або просто небажання вирішувати життєві труднощі прагне уникнути реального світу та втекти в інший, привабливий для неї світ. Як наслідок, ескапізм розглядається переважно інструментально, як спосіб адаптації або відчуження, соціальна девіація, а іноді і як вид психічного розладу.

І хоча все це може бути наявним у проявах ескапізму, не є головним у його розумінні. Як зазначає О. Труфанова, «ескапізм зовсім не є окремим випадком проявів психіки, який виникає в ситуаціях кризи, навпаки, це одна з базових, невід'ємних ознак людської психіки, нерозривно пов'язана з уявою, фантазією і пізнавальним інстинктом. Можна навіть ризикнути зробити сміливіше твердження: здатність і потяг до ескапізму — це істотна ознака людського буття, одна з тих, які відрізняють людину від інших живих істот» [9, с. 98].

Визначаючи ескапізм лише як утечу, можна втратити безліч нюансів. Індивід не просто біжить, але біжить з певною метою, а саме — створення альтернативної реальності, причому остання не обов'язково має суперечити реальності дійсній. Ескапізм можна розглядати як особливий стиль життя, в якому відбувається свідома підміна людиною її реальних відносин із соціальними інститутами їх онтологічною імітацією в публічній сфері взаємодії. Людина розуміє, що більше не здатна витрамати напруження і складнощів життя, тому змушена паралельно «реальному» життю активно створювати нові моделі поведінки, в яких її справжнє «Я» виявляється більшою мірою затребуваним і реалізованим як для себе, так і для можливої соціальної групи її однодумців.

Ескапізм — явище універсальне — завжди наявний у культурі, набуваючи різних форм залежно від культурних детермінант тієї чи іншої спільноти або епохи. Форми ескапізму змінюються в різних соціокультурних контекстах і багато в чому пов'язані з технологіями, які полегшують людині вихід в «інший світ». Сучасну активізацію явищ ескапізму можна пояснити прискореною динамікою життя, процесами глобалізації й інформатизації. Поширення ескапічних реакцій стає можливим завдяки збільшенню способів відтворення нових видів реальності суб'єктом. Наявність вільного часу надає індивідові можливість замислюватися про оточуючий світ, шукати його недоліки та будувати нову суб'єктивну

реальність. Ескапізм надає можливості змінювати навколишній світ згідно зі своїм бажанням, закладаючи в нього нові смисли. А отже, ескапізм — це не просто втеча від дійсності, це культурна універсалія, запорука повноти людського буття.

Напрями подальших наукових розвідок феномену ескапізму зумовлені важливістю його культурологічного дослідження і можуть бути пов'язані з пошуком відповідей на запитання щодо його сутності, антропологічних та культурних чинників, культурно-історичних передумов і форм поширення в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Benson A. C. Escape, and Other Essays [Електронний ресурс] / A. C. Benson. — Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/dirs/etext03/eoess10.txt>. — Назва з екрана.
2. Evans A. This Virtual Life : Escapism and Simulation in Our Media World / A. Evans. — London : Fusion Press UK, 2001. — 275 p.
3. Tuan Y.-F. Escapism / Y.-F. Tuan. — Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1998. — 245 p.
4. Алиева Н. З. Эскапистское мировоззрение и идентичность человека / Н. З. Алиева, Е. Г. Некрасова // Современные проблемы науки и образования. — 2013. — №6. — С. 6
5. Башарова Е. А. Эскапизм: новые подходы к исследованию / Е. А. Башарова // Вестн. Ивановск. гос. ун-та. Сер.: «Гуманитарные науки. Философия». — 2014. — Вып. 2 (14). — С. 71–76.
6. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть / Ж. Бодрийяр. — М. : Добросвет, 2000. — 387 с.
7. Литинская Д. Г. Типы современного эскапизма и феномен экзистенциального эскапизма / Д. Г. Литинская // Вестн. Ярославск. пед. ун-та. Сер.: Гуманитарные науки. — 2012. — Т. 1. — № 1. — С. 308—311.
8. Толкиен Дж. Р. Р. О волшебных сказках [Электронный ресурс] / Дж. Р. Р. Толкиен. — Режим доступа: <http://fairypot.narod.ru/story/Tolkien.htm>. — Загл с экрана.
9. Труфанова Е. О. Эскапизм и эскапистское сознание: к определению понятий / Е. О. Труфанова // Философия и культура. — 2012. — № 3. — С. 96–107.
10. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. — М. : Прогресс, 1992. — 272 с.
11. Швейцер А. Благоговение перед жизнью : сб. работ / А. Швейцер. — М. : Прогресс. — 1992. — 573 с.

References

1. Benson A. C. Escape, and Other Essays [Elektronnyi resurs] / A. C. Benson. — Rezhym dostupu: <http://www.gutenberg.org/dirs/etext03/eoess10.txt>. — Nazva z ekrana.

2. Evans A. *This Virtual Life : Escapism and Simulation in Our Media World* / A. Evans. — London : Fusion Press UK, 2001. — 275 p.
3. Tuan Y.-F. *Escapism* / Y.-F. Tuan. — Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1998. — 245 p.
4. Alieva N. Z. Eskapistiskoie mirovozzrenie i identichnost cheloveka / N.Z. Alieva, E. G. Nekrasova // *Sovremennye problemy nauki i obrazovania*. — 2013. — №6. — S. 6.
5. Basharova E. A. Eskapizm: novye podkhody k issledovaniyu / E. A. Basharova // *Vestn. Ivanovsk. gos. un-ta. Ser.: «Gumanitarnye nauki. Filosofiya»*. — 2014. — Vyp. 2 (14). — S. 71–76.
6. Bodriiar Zh. Simvolicheskii obmen i smert / Zh. Bodriiyar. — M. : Dobrosvet, 2000. — 387 s.
7. Litinskaia D. G. Tipy sovremennogo eskapizma i fenomen ekzistentsialnogo eskapizma / D. G. Litinskaia // *Vestn. Yaroslavsk. ped. un-ta. Ser.: Gumanitarnye nauki*. — 2012. — T. 1. — № 1. — S. 308–311
8. Tolkien Dzh. R. R. O volshebnykh skazkakh [Elektronnyi resurs] / Dzh. R. R. Tolkien. — Rezhim dostupa: <http://fairypot.narod.ru/story/Tolkien.htm>. — Zagl. s ekrana.
9. Trufanova E. O. Eskapizm i eskapistское soznanie: k opredeleniu ponyatii / E. O. Trufanova // *Filosofia i kultura*. — 2012. — № 3. — S. 96–107.
10. Fromm E. *Begstvo ot svobody* / E. Fromm. — M. : Progress, 1992. — 272 s.
11. Shveitser A. *Blagogovenie pered zhiznyu : sb. rabot* / A. Shveitser. — M. : Progress. — 1992. — 573 s.

■ UDC 130.2+111.32

Kovaliova H. P., Candidate of Cultural Studies, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
gallakovv@gmail.com

THE MAIN APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PHENOMENON OF ESCAPISM

The aim of this paper is to identify the existing scientific approaches to understanding the phenomenon of escapism, the ways and methods of its classification in contemporary humanities.

Research methodology. Eleven major publications on the subject have been reviewed and analyzed. The author has used the most common methods of cultural studies such as analysis, synthesis, classification, comparative and phenomenological approaches.

Results. The article concludes the insufficient cultural research and ambiguity in the interpretation of escapism in the humanities. It is proved that escapism is considered instrumental mainly as a way to adapt or as alienation, or social deviation, or as a type of mental disorder.

The article has emphasized the contradictory and multifaceted nature of escapism, its socio-cultural conditioning and spread by increasing the ways of new types of realities reproduction. The author defines it as an essential feature of human existence, a particular style of life, when a person intentionally substitutes the real relationships with social institutions by their ontological imitation in the public sphere of interaction. Escapism is seen a universal phenomenon that is always present in culture and takes various forms depending on the cultural determinants of a community or era.

Novelty. It is noted that as escapism activity makes it possible to change the surround around by creating a new meaning, therefore, escapism is not just a flight from the reality but a cultural universal.

The practical significance. Ukrainian educators may find the information useful for developing a new strategy of cultural research of the phenomenon of escapism.

Key words: escapism, classification of escapism, subjective reality, alienation, cultural universals.

Надійшла до редколегії 25.03.2015 р.